

ภาคผนวก

ปัญหาความขัดแย้งกับการสร้างความเป็นอื่นให้เป็นคนชายขอบ ในการจัดการทรัพยากรพื้นที่จอมทอง

สถานการณ์การแย่งชิงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ได้เกิดขึ้นทั้งในระดับพื้นที่ และระดับชาติ กลุ่มคนทางสังคมเกิดความขัดแย้งทั้งด้านแนวคิด อุดมการณ์ การจัดการทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งนี้อยู่ภายใต้การควบคุมการจัดการทรัพยากรของรัฐ นโยบายการอนุรักษ์ป่า นโยบายการกีดกันหรือนโยบายความมั่นคง และการผนวกเข้าสู่เศรษฐกิจทุนนิยมโลก

พัฒนาการการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ของรัฐกับการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนชายขอบ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่ามักถูกนำเสนอโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและกรมป่าไม้ ว่ามีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มของประชากร การขยายขนาดที่ดินทำกินของเกษตรกรรายย่อย การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมายโดยนายทุนและราษฎรทั่วไป นั่นก็คือ การกล่าวโทษราษฎรในท้องถิ่นว่าเป็นตัวการในการทำลายป่า โดยมองข้ามสาเหตุอื่นๆ ดังนั้น จากมุมมองของรัฐ ป่ากับคนจึงอยู่ร่วมกันไม่ได้ ชาวบ้านเป็นตัวการในการบุกรุกทำลายป่า วิธีแก้ไขจึงต้องดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกทำลายป่า ด้วยการขับไล่ราษฎรที่เข้าครอบครองพื้นที่ป่าสงวนของทางราชการให้ออกไปเสียทั้งหมด แนวปฏิบัติของทางราชการอันมีพื้นฐานมาจากแนวคิดที่ว่าราษฎรเป็นผู้ละเมิดกฎหมายบ้านเมือง ทำให้ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐในเรื่องที่ดินทำกินในพื้นที่ป่า และการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติกลายเป็นปัญหาสำคัญที่แก้ไม่ตก ในหลายๆพื้นที่ ความตึงเครียดและความรุนแรงมีมากขึ้นตามลำดับ

การแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้ระหว่างรัฐ กับประชาชนภาคเหนือปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยที่มีการจัดตั้งกรมป่าไม้ พ.ศ.2539 เมื่อเริ่มแรกรัฐส่วนกลางเพียงแต่ยึดอำนาจการให้สัมปทานทำไม้ไปจากเจ้านายทางเหนือที่อ้างตนเป็นเจ้าของทรัพยากรทั้งหมดเหนือดินแดนล้านนามาก่อนเท่านั้น แต่มิได้หวงห้ามการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น จนกระทั่งได้ตรากฎหมายขึ้นมาควบคุมการใช้ป่าอย่างเข้มงวด โดยมีข้อห้ามมิให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากป่านอกจากจะผ่านการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่รัฐเสียก่อน นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมากฎหมายจึงเป็นกลไกสำคัญในการกีดกันชุมชนท้องถิ่นจากการเข้าถึงทรัพยากรเหนือพื้นที่ป่าของรัฐ และนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการแผ่ขยายอำนาจของรัฐกฎหมายที่แสดงถึงสิทธิเหนือพื้นที่ของรัฐซึ่งมีผลมาจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ พ.ร.บ.ป่าไม้

พ.ศ.2484 ที่นิยามให้ “ป่า” คือ “ที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย” และกำหนดให้ “ป่า” เป็นของรัฐ เพื่ออ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่และทรัพยากรเหนือพื้นที่นั้น หากว่าพื้นที่ดังกล่าวสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เป็นการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติทับลงบนพื้นที่ป่าของรัฐอีกชั้นหนึ่ง โดยมีมาตรการให้ประชาชนสามารถเข้าไปใช้พื้นที่ป่าสงวนได้ไม่ว่าจะเป็นการทำไม้หรือเข้าพื้นที่เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้เอกชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงเข้าไปแย่งชิงทรัพยากรป่าจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนมาก่อนโดยไม่ได้รับการยินยอมจากรัฐในทางกฎหมาย ส่วน พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 ภายใต้กระแสนิยมชาตินิยมที่แพร่กระจายไปในทั่วโลก รัฐได้กำหนดให้มีพื้นที่ป่าทั้งสองประเภทนี้เพื่อ “การอนุรักษ์” โดยห้ามประชาชนเข้าไปอยู่อาศัย ทำกิน และใช้ประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้นนอกจากการทัศนศึกษา และท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

กฎหมายดังกล่าวนอกจากจะมีผลต่อการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นยังขัดแย้งหลักคิดเรื่อง “สิทธิหน้าหมู” อันเป็นจารีตประเพณีของชุมชนท้องถิ่นในภาคเหนือที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา “สิทธิหน้าหมู” หรือระบบกรรมสิทธิ์ร่วม

การประกาศเขตป่าอนุรักษ์ของรัฐ นอกจากจะอยู่ภายใต้อำนาจของ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 แล้ว ยังเกี่ยวข้องกับนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ปี 2528 ที่วางเป้าหมายไว้ว่าจะให้พื้นที่ป่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้ปรับเป็นป่าอนุรักษ์ร้อยละ 25 และป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 นอกจากนี้รัฐบาลได้มีมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) กำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ วันที่ 28 พฤษภาคม 2528 และ 21 ตุลาคม 2529 โดยใช้ปัจจัยทางกายภาพ เช่น ความลาดชัน ความสูงจากน้ำทะเล ลักษณะดิน พืชพันธุ์ เป็นตัวกำหนด โดยกำหนดเป็นเขตลุ่มน้ำ 1 เอ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ห้ามคนใช้ประโยชน์อยู่อาศัย และมีชั้นคุณภาพรองลงมาเป็น 1 บี ชั้น 2-5 ตามมาด้วยมติ ครม.

วันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยแบ่งเป็นป่าอนุรักษ์ (โซน C) ป่าเศรษฐกิจ (โซน E) และพื้นที่เหมาะสมต่อการเกษตร (โซน A) โดยในป่าโซน C เป็นพื้นที่เตรียมการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตป่าอนุรักษ์อื่น ๆ ผลทางกฎหมายห้ามมิให้ประชาชนอยู่อาศัย ใช้ประโยชน์เช่นกันตามมติ ครม.ดังกล่าว ทำให้หมู่บ้านในเขตภาคเหนือตกอยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้น 1 เอ ถึง 2,777 หมู่บ้าน ซึ่งถูกจัดเป็นชุมชนที่ขาดศักยภาพในการพัฒนา ถูกจำกัดสิทธิการใช้ทรัพยากร และจะต้องถูกอพยพออกจากพื้นที่(อัจฉรา, 2542)

จัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของกฎหมาย เช่น การตราพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งเป็นการอ้างสิทธิยึดครองป่าทั้งหมดเป็นของรัฐโดยสมบูรณ์ และแย่งสิทธิการใช้สอยและควบคุมดูแลทรัพยากรป่าของชุมชนที่เคยมีมาแต่เดิมไปจากราษฎรในท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น รัฐยังได้อนุญาตให้เอกชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ดำเนินการขอสัมปทาน และดักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากรป่า โดยมีได้มีการดูแลให้ปลูกทดแทนตามหลักเกณฑ์อย่างถูกต้องแต่ประการใด ป่าจึงตกเป็นสมบัติใช้สอยของผู้มีอิทธิพลเพียงไม่กี่กลุ่ม คนจำนวนน้อยนี้สามารถดักตวงผลประโยชน์มหาศาล ในขณะที่ราษฎรในท้องถิ่นซึ่งเคยเป็นผู้ใช้และดูแลรักษาป่ากลับถูกโยนบาปให้กลายเป็นผู้ทำลายป่าไป

นโยบายของรัฐในเรื่องป่ารวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านอื่นๆ มีความลักลั่นขัดแย้งกัน

คือ หลังจากที่รัฐเริ่มใช้พระราชบัญญัติป่าไม้และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ระบบกฎหมายของรัฐแย่งสิทธิครอบครองกับการใช้ประโยชน์ออกจากกันอย่างเด็ดขาด กล่าวคือ รัฐอ้างสิทธิของรัฐในลักษณะเช่นนี้ ขัดแย้งกับจารีตประเพณีของชาวไร่ชาวนาไทยที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ นั่นคือ การเป็นเจ้าของแต่ไม่ใช้ประโยชน์ กฎเกณฑ์ของรัฐกับประเพณีปฏิบัติของชาวบ้านจึงขัดแย้งกันมาตั้งแต่ต้น ในทางปฏิบัติการตราพระราชบัญญัติป่าไม้ก็มิได้มีการบังคับใช้โดยเคร่งครัดปล่อยให้เกิดอาการเรื้อรังมาเนิ่นนาน ในพื้นที่ป่าสงวนหลายแห่ง เมื่อสัมปทานทำไม่เสร็จสิ้นไปแล้ว ชาวบ้านก็เข้าไปตากถางพื้นที่ต่อเพื่อทำการเกษตร ในบางแห่งชาวบ้านบุกเบิกพื้นที่ป่าใหม่เพราะสูญเสียที่ดินทำกินเดิมให้กับพ่อค้าหรือนายทุนไป ในบางแห่งชาวบ้านเข้าไปเพราะหนีโครงการของรัฐเช่นกัน การสร้างเขื่อน ในบางพื้นที่ชาวบ้านเข้าไปอยู่ตามโครงการหมู่บ้านไทยอาสาป้องกันชาติ เพื่อเป็นกันชนต่อสู้กับการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์

ในเวลาต่อมา รัฐเริ่มเอาจริงเอาจังกับการใช้กฎหมายบังคับ มีความพยายามที่จะอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติโดยมีศักดิ์คำนึงถึงความเดือดร้อนและความวิตกกังวลของชาวนาชาวไร่ต่อนาคตของตนเองและลูกหลาน ความแตกสลายของชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นซึ่งสั่งสมต่อเนื่องกันมานาน ตลอดจน ความเสื่อมทรามของธรรมชาติแวดล้อม

ปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งที่มีความรุนแรงโดยเฉพาะความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่จอมทองยังคงถูกนำเสนอว่าชาวบ้านทำลายป่า และอยู่ภายใต้นโยบายการจัดการทรัพยากรการรวมศูนย์อำนาจรัฐ

ปัญหาความขัดแย้งของคนพื้นที่สูงกับคนพื้นราบในการจัดการทรัพยากร

ในระบบการผลิตของคนบนพื้นที่สูงและคนพื้นราบได้มีการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางบริบทและเงื่อนไขของสังคมปัจจุบัน การผลิตคนพื้นราบและคนพื้นที่สูงมีความเข้มข้นมากขึ้น ใช้ทรัพยากรมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนพื้นราบและชาวเขาจากเดิมมีความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนผลผลิต ใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำเดียวกันในอดีตนั้นเปลี่ยนเป็นความขัดแย้ง อีกทั้งรัฐได้เข้ามาควบคุมและขยายอำนาจโดยการประกาศเขตอุทยาน ซึ่งรัฐมีวิธีคิดป่าเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐ ชุมชน ระดับพื้นที่ ในอีกด้านหนึ่ง กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการอนุรักษ์ป่าเพิ่มขึ้น โดยอนุรักษ์ป่าที่แยกคนออกจากป่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเผชิญหน้าหลายฝ่าย คือ รัฐ ชุมชนคนพื้นที่สูง ชุมชนคนพื้นราบ กลุ่มอนุรักษ์ นักวิชาการ ในความขัดแย้งพื้นที่จอมทองได้เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ 2515 รัฐบาลประกาศเขตอุทยานแห่งชาติในภาคเหนือ ต่อมาปี พ.ศ 2521 รัฐประกาศขยายแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ปี พ.ศ 2524 รัฐประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติและขยายเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดนมีการจัดจำแนกพื้นที่ป่าอย่างชัดเจน ชุมชนที่อยู่ในป่าจะถูกใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บนพื้นที่สูงถูกจำกัดพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนในการผลิตระดับพื้นที่มีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ และโครงการเอกชน ชุมชนพื้นที่สูงใช้ทรัพยากรมาก รวมทั้งในระดับพื้นราบมีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมเกษตรและปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่งผลใช้ทรัพยากรน้ำมากขึ้น ปรากฏการณ์ในช่วงปีนี้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนพื้นที่สูงกับรัฐ และปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนพื้นที่สูงกับคนพื้นที่ราบ กรณี ชาวบ้านปากกล้วย ตำบลแม่สอย ได้ถูกชมรมอนุรักษ์คนพื้นราบจอมทองเรียกร้องให้อพยพชาวเขาออกจากพื้นที่ โดยกล่าวหาว่าเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า ใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง ในช่วงปี พ.ศ 2528-2529 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ประกาศพื้นที่ป่าในภาคเหนือเป็นพื้นที่คุณภาพลุ่มน้ำชั้น 1 กำหนดมาตรการควบคุมห้ามใช้ประโยชน์ ในระดับพื้นที่จอมทองมีการจับกุมชาวบ้านห้วยปูลิงจำนวน 24 คน นานประมาณ 1 เดือน ชาวบ้านผู้ถูกจับกุมผิดกฎหมายอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ ชาวบ้านมีการต่อสู้คดีโดยสมาคมสิทธิเสรีภาพประชาชนให้ความช่วยเหลือ ในที่สุดชาวบ้าน 24 คน พ้นข้อหาและถูกปล่อยตัวเป็นอิสระ ปี พ.ศ 2530 ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนมีความรุนแรงมากขึ้น โดยกรมป่าไม้ยึดพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน มีการจับกุมชาวบ้านขณะทำไร่หมุนเวียน การจับกุมมีการละเมิดสิทธิขั้นรุนแรง ด้านชุมชนจัดเวทีเจรจากับหน่วยงานป่าไม้ในระดับพื้นที่แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ในช่วงปีนี้มีปัญหาความรุนแรงในระดับพื้นที่ที่มีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ และละเมิดสิทธิคนบนพื้นที่อย่าง

มาก คนพื้นที่สูงจึงมีการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย คือ กลุ่มอนุรักษ์พื้นที่สูง และสร้างเวที
การเจรจาในระดับพื้นที่ คือ ป่าไม้เขต นายอำเภอ ชุมชน เพื่อหาข้อตกลงแก้ไขจึงมีการจัดการพื้นที่
ที่ป่าบางส่วนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ป่าใช้สอย และพื้นที่ทำกิน โดยใช้โมเดลกำหนดร่วมกัน ใน
ปี พ.ศ. 2534 เกิดความขัดแย้งระดับพื้นที่ระหว่างคนพื้นที่สูง (ชาวเขา) กับคนพื้นที่ราบ (คนเมือง)
ในปี พ.ศ. 2535 คณะรัฐมนตรีได้มีมติในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2535 ให้อพยพชาวเขаб้านป่า
กล้วยออกจากพื้นที่ป่าจอมทอง (ชาวเขา) กับคนพื้นที่ราบ (คนเมือง) และรัฐปรับนโยบายป่าไม้
แห่งชาติเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์จากเดิมร้อยละ 15 เป็นร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด กรมป่าไม้ได้จัด
ตั้งเขตอนุรักษ์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งการการจัดจำแนกพื้นที่ดังกล่าวได้
ผนวกให้ชุมชนอยู่ในการควบคุมจากรัฐ ทางด้านชุมชนพยายามต่อสู้โดยการอ้างสิทธิในการอยู่
กับป่า มีกิจกรรมอนุรักษ์ เช่นการบวชป่า พิธีหล่อเมื่อโต การทำแนวกันไฟ การจัดการเหมืองฝาย
การฟื้นฟูพิธีกรรม รวมทั้งการจัดทำแผนที่การจำแนกป่าของชุมชน คือ ป่าต้นน้ำ ป่าใช้สอย พื้นที่
ทำกิน ปี พ.ศ. 2536 ชาวบ้านในภาคเหนือที่เดือดร้อนจากนโยบายดังกล่าวได้รวมตัวกันเป็น
เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ (คกน.) เรียกร้องให้มีการพิสูจน์สิทธิเพื่อกันเขตชุมชนและที่ดินทำกิน
ออกจากการขยายและประกาศเขตอนุรักษ์ทับที่ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 ก็ไม่เกิดรูปธรรมใน
การแก้ปัญหาแต่อย่างใด ในเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ปีเดียวกัน เครือกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่สูงร่วม
กับเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ รวมทั้งสมาชิกรัฐสภาคนหนุ่มที่หน้าทำเนียบรัฐบาล จึงเกิดการเจรจา
ระหว่างฝ่ายการเมือง (รัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ) ฝ่ายราชการและชาวบ้านที่เดือดร้อน ผล
การเจรจาเป็นที่ยุติและได้นำไปสู่การมีมติ ครม. 17 และ 29 เมษายน 2540 เพื่อรองรับการแก้
ปัญหาดังกล่าว โดยมีมติ ครม. 17 เมษายน 2540 มีผลบังคับใช้กับภาคเหนือเฉพาะ 107 หมู่บ้าน
19 กรณีปัญหาดังกล่าว ระบุว่าให้ตั้งคณะกรรมการพิสูจน์สิทธิ มติ ครม. ทั้ง 2 มติ ถูกคัดค้านจาก
มูลนิธิธรรมนาถและชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำจอมทอง (คนพื้นราบ)

ในระหว่างนั้นปรากฏว่า รัฐบาล พล.อ.ลิต ยงใจยุทธ ได้มีมติ ครม. 22 เมษายน 2540
(มติ ครม. ว่างน้ำเขียว) โดยรัฐบาลอ้างเหตุผลว่าเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า มติดัง
กล่าวได้ให้กรมป่าไม้สำรวจราชูปถัมภ์ในพื้นที่ป่าพร้อมกับกันเขตเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษา
พันธุ์สัตว์ป่า และเขตอนุรักษ์เพื่อเพิกถอนการรับรองสิทธิ หากพื้นที่ใดเป็นเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่
ลุ่มน้ำชั้น 1 และ 2 ให้ผ่อนผันการใช้ประโยชน์และออกเอกสารสิทธิ สทก.พิเศษ

ในปี พ.ศ. 2540 มติ ครม. วันที่ 22 เมษายน 2540 มติ ครม. (มติว่างน้ำเขียว) ได้ถูก
วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากองค์กรสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิธรรมนาถฯ) ว่าเป็นมติที่มีช่องโหว่
เอื้อให้กลุ่มอิทธิพลเข้าครอบครองพื้นที่ป่าได้ง่าย ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่สูงจอมทอง คกน. และ

สมัชชาคนจน สนับสนุน มติ ครม. 22 เมษายน 2540 เป็นมติที่สามารถแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านที่กำลังเดือดร้อนจริงจากการที่กำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิ์พิสูจน์สิทธิ์ต้องเป็นบุคคลในชุมชนเท่านั้น และวิธีการพิสูจน์ยังสามารถให้ความเป็นธรรมแก่ชาวบ้านอีกด้วย

หลังจากนั้น ได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนและยกเลิกมติ ครม. 17-22-29 เมษายน 2540 จากองค์กรอนุรักษ์ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็น 25 องค์กร เช่น มูลนิธิสืบนาคะเสถียร มูลนิธิโลกสีเขียว นายไพโรจน์ สุวรรณกร อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ และองค์กรเอกชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในภาคเหนือ คือ มูลนิธิธรรมชาติ และชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและสิ่งแวดล้อมจอมทอง โดย 25 องค์กรได้เคลื่อนไหวต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2541 ดังการเคลื่อนไหว คือ

- วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2541 เรียกร้องให้ยกเลิกมติ ครม. 17-22-29 เมษายน 2540 กับ คณะทำงานประสานงานปัญหามวลชน บ้านมนังคศิลา
- วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2541 ยื่นหนังสือเรียกร้องให้ยกเลิกมติ ครม. 17-22-29 เมษายน 2540 ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมสภาผู้แทนราษฎร ณ อาคารรัฐสภา
- วันที่ 1 มีนาคม 2541 ยื่นหนังสือเรียกร้องให้ยกเลิกมติ ครม. 17-22-29 เมษายน 2540 ต่อนายเนวิน ชิดชอบ รมช. เกษตร ที่ศาลากลาง จ.เชียงใหม่ (อ้างเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ, 2542)

ในการเคลื่อนไหวของ 25 องค์กร เพื่อให้ทบทวนและยกเลิกมติ ครม. ทั้ง 3 ครั้ง ได้มีการหยิบยกกรณีอุทยานดอยอินทนนท์และอุทยานแห่งชาติออบหลวงขึ้นมาเป็นข้ออ้าง นายไพโรจน์ สุวรรณกร อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ แถลงต่อสื่อมวลชนในนาม 25 องค์กร เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2541 ว่า “มติ ครม. 29 เมษายน 2540 ที่กำหนดเงื่อนไขพิสูจน์สิทธิ์ให้มีพยานบุคคลยืนยันว่าทำกินจริง จะเป็นชนวนเหตุทำให้ป่าอนุรักษ์ถูกทำลายขนานใหญ่ เช่น ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และอุทยานแห่งชาติออบหลวง ขณะนี้มีนายทุนเอาหัวกะหล่ำปลีมาส่งเสริมให้ชาวเขาถางป่าและปลูกเพื่อส่งขายต่างประเทศ ทำให้ป่าถูกทำลายเป็นพื้นที่กว้าง จากนั้นนายทุนก็จะยึดครองพื้นที่ดังกล่าวหลังจากชาวเขา ย้ายไปปลูกกะหล่ำปลีในแปลงอื่น ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมได้เนื่องจากขัดต่อ มติ ครม.” “ผลของการทำลายป่าต้นน้ำทางภาคเหนือเข้าขั้นวิกฤต ห้วย 8 หรือ 9 สาขาที่ส่งน้ำลงแม่ปิงขณะนี้แห้งสนิท ชาวบ้านแถวจอมทองและแม่แจ่มไม่มีน้ำสำหรับปลูกพืชเหมือนเมื่อก่อน (เดลินิวส์, 18 มีนาคม 2541) หลังจาก 25 องค์กร เปิดประเด็นดังกล่าว ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่างๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และออบหลวงมากขึ้น ตามมา ปี พ.ศ. 2541 เขตอุทยานแห่งชาติออบหลวงเกิดการเผชิญหน้าระหว่างมูลนิธิธรรมชาติ และชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำจอมทองและชาวบ้านปากล้วย โดยมูลนิธิธรรมชาติได้ออกแถลงการณ์

ประณามผู้จุดไฟเผาแปลงปลูกป่า เอฟพีที แปลง 66 ตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2541 และระบุว่า เป็นฝีมือของชาวเขาและผู้มีผลประโยชน์สนับสนุนชาวเขาในเขตต้นน้ำลำธาร ซึ่งพยายามจะเข้าครอบครองพื้นที่โดยอาศัยมติ ครม.ที่เปิดช่องให้สมัยรัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ตามแนวคิดคนอยู่กับป่า ซึ่งส่งผลให้ชาวเขาทั่วภาคเหนือแผ้วถางป่า และขยายพื้นที่เพาะปลูกเพื่อรอการพิสูจน์สิทธิ์และออกเอกสารสิทธิ์ (มติชน, 27 มีนาคม 2541) ขณะที่เขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เกิดการเผชิญหน้าระหว่างชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารจอมทองกับชุมชนม้ง บ้านขุนกลาง ความขัดแย้งได้แปรเป็นความรุนแรงเมื่อเกิดไฟป่าที่ดอยอินทนนท์บริเวณใกล้กับสถูปเจ้าอินทวิชยานนท์ในวันที่ 22 มีนาคม 2541 และการเกิดไฟป่าในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ในเวลาต่อมา หลังจากนั้นประเด็นเรื่องไฟป่าก็กลายเป็นเหตุผลหนึ่งในการเรียกร้องให้มีการอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่ พร้อมทั้งกดดันให้รัฐบาลออกมติ ครม. วันที่ 30 มิถุนายน 2541

เหตุการณ์กรณีความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรระหว่างคนพื้นราบกับคนพื้นที่สูงในพื้นที่จอมทอง

กรณีการใช้อำนาจบูรณาการพระพุทธรูปที่สำนักสงฆ์บ้านขุนกลาง

หลังมีความเคลื่อนไหวโดยใช้วิธียื่นหนังสือต่อผู้เกี่ยวข้อง ทั้งต่อ ครม. คณะกรรมาธิการสิ่งแวดล้อมหรือกระทรวงเกษตร ฯ ที่กรุงเทพและการยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ขณะที่หลายฝ่ายได้พยายามหามาตรการที่เห็นว่าเป็นทางออกและสามารถลดความขัดแย้งในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือการมีมติให้ชลการอพยพจาก สมช. แต่ด้านชมรมอนุรักษ์กำเนินการกดดันเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ในวันที่ 22 มีนาคม 2541 ขณะเกิดไฟป่าที่ยอดดอยอินทนนท์บริเวณใกล้กับสถูปเจ้าอินทวิชยานนท์ ซึ่งอยู่บนยอดสูงสุดของดอยอินทนนท์ และเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านขุนกลางให้ความเคารพรวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้คนทั่วไป ชาวบ้านขุนกลาง หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายได้พยายามช่วยกันดับไฟและทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดลุกลามขยายใหญ่ขึ้น

ระหว่างเวลาประมาณ 09.00 น. ชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารจอมทองประมาณ 100 คน ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และพระภิกษุ 9 รูป ได้ทำพิธี “สวดถอนกระดูกคนตาย” ที่ยอดดอยอินทนนท์ โดยอ้างว่ามีการฝังศพคนตายไว้บริเวณดังกล่าว ซึ่งโดยความเชื่อของคนพื้นถิ่นภาคเหนือเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเหตุให้เกิด “ซิด” (อัปมงคล) จนทำให้สายน้ำและลำห้วยต่างๆ แห้งขอด ชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำจอมทอง รื้อพระพุทธรูป

สถานการณ์ความขัดแย้งได้เกิดความรุนแรงขึ้นอีก โดยในคืนวันที่ 24 มีนาคม 2541 เวลาประมาณ 19.00 น. มีกลุ่มบุคคลลักลอบวางเพลิงร้านค้าของชาวบ้าน บริเวณลานสำนักสงฆ์บ้านขุนกลางห่างจากฐานพระพุทธรูปจุดเกิดเหตุครั้งแรกประมาณ 10 เมตร เป็นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้ร้านค้าเสียหาย 2 แห่ง ทำความเสียหายด้านทรัพย์สินแก่ชาวบ้าน

ต่อจากนั้นมีการตอบโต้จากคนพื้นราบในกรณีการรื้อพระพุทธรูป โดยนายประพัฒน์ เรือนคำฟู ประธานชมรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและสิ่งแวดล้อมจอมทอง ได้แถลงต่อสื่อมวลชน ในวันที่ 26 มีนาคม 2541 ว่า “กลุ่มที่ขึ้นไปบนสำนักสงฆ์เป็นกลุ่มของตนเอง โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และการกระทำความผิดกลายเป็นไปตามมติของที่ประชุมซึ่งมาจากหน่วยราชการหลายฝ่ายที่เห็นชอบให้มีการรื้อถอนสำนักสงฆ์บ้านขุนกลาง เนื่องจากเป็นสำนักสงฆ์ที่ไม่ถูกต้อง มีการนำพระพุทธรูปขึ้นไปตั้งเรียไรเงินจากนักท่องเที่ยว และยังมีการกระทำผิดหลายขั้นตอน ที่สำคัญบริเวณที่ตั้งสำนักจะใช้ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่พวกตน(ชมรมนักอนุรักษ์พื้นราบจอมทอง)เป็นนักอนุรักษ์เมื่อได้รับการร้องขอจากอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ก็ต้องให้ความร่วมมือ

คนพื้นที่สูงได้ออกมาเคลื่อนไหวต่อการกระทำของสมาชิกชมรมอนุรักษ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ถึงการบุกรุกฐานพระพุทธรูปอันเป็นที่เคารพและเป็นการเหยียดหยามศาสนา ถือเป็นการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการใดๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” รวมทั้งมีการเคลื่อนไหว ประณาม การกระทำของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งรับผิดชอบในพื้นที่และมีได้ดำเนินการป้องปรามการกระทำอันเป็นการละเมิดกฎหมาย กลับปล่อยให้มีการละเมิดกฎหมายขึ้นหลายครั้งโดยผู้กระทำการก็ยอมรับและเปิดเผยตัว และแม้จะมีผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้วก็ตาม เจ้าพนักงานก็ไม่ดำเนินการใดๆ ถือเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ โดยอ้างถึงประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

กรณีการชุมนุมประท้วงนักวิชาการ ชมรมอนุรักษ์พื้นราบจอมทองได้มีการเคลื่อนไหวอพยพชาวบ้านออกจากป่า โดยมีการชุมนุมประท้วงคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ อ.ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ อ.ดร.ชยันต์

วรรณฐานะฤติ ในวันที่ 21 เมษายน 2541 เพราะเห็นว่าคณาจารย์เหล่านี้มีผลงานด้านวิชาการที่ พิสูจน์สมมุติฐานเรื่องคนอยู่กับป่า ว่าสามารถดำเนินการได้ ทำให้สร้างความไม่พอใจแก่ชมรม อนุรักษ์พื้นราบจอมทอง จึงประท้วงด้วยการบุกวางหรีดและเผาหุ่นอาจารย์ดังกล่าวที่หน้าคณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยให้เหตุผลว่าอาจารย์ดเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สนับสนุนคนอยู่กับ ป่าและใช้สถานศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างกระแสให้เกิดความสับสน (เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ, 2541)

กรณีการปิดถนน ในวันที่ 26-28 เมษายน 2541 ชมรมอนุรักษ์ฯ ทำการปิดถนนอัน เป็นทางหลวงหมายเลข 1009 ซึ่งเป็นถนนที่ใช้เดินทางจากอำเภอจอมทองไปยอดดอยอินทนนท์ และยังเป็นเส้นทางสำหรับชาวบ้านให้เดินทางไปสู่อำเภอแม่แจ่ม วันที่ 26-30 พฤษภาคม 25421 ชมรมอนุรักษ์ฯ ทำการปิดถนน 6 เส้นทาง คือ ทางหลวงหมายเลข 108 (สายเชียงใหม่ – แม่สะเรียง) ทางหลวงหมายเลข 1009 (เส้นทางขึ้นดอยอินทนนท์) ถนนเข้าหมู่บ้านขุนแตะ ต.ดอยแก้ว อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ถนนเข้าบ้านแม่ปอน ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ถนนเข้าบ้านปากกล้วย ต.แม่สอย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ถนนเข้าหมู่บ้านขุนยะ ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ โดยเหตุผลที่ใช้ในการปิดถนนก็เพื่อไม่ให้ชาวบ้านที่อยู่บนภูเขาไม่ สามารถลงมาพื้นราบได้

วันที่ 24 มิถุนายน 2541 เวลาประมาณ 15.00 น. มีกลุ่มบุคคลจากชมรมอนุรักษ์ฯ ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานประมาณ 100 คน (8 คันรถ) พยายามเข้ารีดท้อและทำลายคลองส่งน้ำ ของมูลนิธิโครงการหลวงบ้านขุนกลางซึ่งเป็นสายน้ำที่หล่อเลี้ยงการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ทั้งใน การปลูกพืชและใช้สอยทั่วไป วันที่ 24-30 มิถุนายน 2541 ชมรมอนุรักษ์ฯ จอมทองได้ปิด ถนนสายบ้านปากกล้วย ต.แม่สอย อ.จอมทอง ถนนสายบ้านขุนแตะ ต.ดอยแก้ว ถนนสายบ้านแม่ ปอน และถนนสายบ้านขุนยะ ต.บ้านหลวง และในวันที่ 26 มิถุนายน 2541 ชมรมอนุรักษ์ฯ ได้ ปิดถนนสาย 1009 และถนนสายเข้าบ้านขุนแปะ ต.บ้านแปะ อ.จอมทองเพิ่มเติม

ความขัดแย้งในการปิดถนนได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนพื้นที่สูง คือ การปิดถนน เส้นทางของชมรมอนุรักษ์พื้นราบจอมทองปิดทั้งทางเข้าหมู่บ้านและทางหลวง เป็นเส้นทางเข้าหมู่บ้าน 17 หมู่บ้าน ในเขต ต.ดอยแก้ว ต.บ้านแปะ ต.แม่สอย และ ต.บ้านแปะ ทำให้ชาวบ้าน ประมาณ 10,000 คน ต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก โดยเฉพาะการที่ไม่สามารถนำสินค้า หรือซื้อสินค้าเพื่อเป็นการยังชีพจากตลาดในเมืองได้ ไม่สามารถติดต่อราชการ ไม่สามารถส่งคน เจ็บป่วยเข้าไปรักษาตัวในอำเภอ เด็กนักเรียนต้องได้รับความเดือดร้อนเพราะครูไม่สามารถจะเดิน

ทางขึ้นไปสอนหนังสือที่โรงเรียนในหมู่บ้านได้ ขณะเดียวกันนักเรียน-นักศึกษาที่ไปเรียนในเมืองยังขาดเรียนเพราะไม่สามารถเดินทางลงมา การปิดถนนดังกล่าวนั้นยังก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างคนพื้นราบกับคนบนพื้นที่สูงซึ่งนำไปสู่ความแตกแยก สามัคคี และขัดแย้ง อันเป็นการก่อให้เกิดความไม่มั่นคงภายในชาติ ทำลายภาพพจน์การท่องเที่ยว และชื่อเสียงของอำเภอจอมทอง และสำหรับประชาชนทั่วไป การปิดทางหลวงหมายเลข 1009 ซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรระหว่างอำเภอแม่แจ่ม-อำเภอจอมทอง และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชาวอำเภอแม่แจ่มและประชาชนทั่วไปที่ต้องการเดินทางออกจาก อ.แม่แจ่ม หรือเดินทางไปสู่อำเภอแม่แจ่ม ต้องเลี้ยวไปใช้เส้นทางผ่าน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ ซึ่งต้องอ้อมไปไกลกว่า 300 กิโลเมตร ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกและเสียเวลาในการเดินทาง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวเนตรดาว ยังยุบล
วัน เดือน ปี เกิด	21 สิงหาคม 2515
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขา เทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง ปี พ.ศ.2537
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. 2537 เจ้าหน้าที่ข้อมูล สมาคมร่วมกันสร้าง พ.ศ. 2538-39 ผู้ประสานงานรายการบ้านนี้เมืองนี้ บริษัท วอชต์ดีออก จำกัด พ.ศ. 2542 ผู้ประสานงานโครงการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2543-2544 ผู้ประสานงานกองทุนชุมชนจังหวัดเชียงใหม่- ลำพูน